

ДОСЛІДЖЕННЯ СПОЖИВАННЯ СЛАБОАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ В УКРАЇНІ

Луценко Олександр Геннадійович
к.мед.н., с.н.с, ДУ «Інститут педіатрії,
акушерства і гінекології імені академіка
О.М. Лук'янової НАМН України»
lutsenko.nvh@gmail.com

Вступ. З початку 1990-х років не втрачає актуальності проблема споживання алкогольних напоїв (далі - АН) серед підлітків і молоді, що було підтверджено результатами досліджень, виконаних ВООЗ в різних країнах (на когорті віком від 15-ти років та старше) та даних, отриманих у ході реалізації проекту ESPAD «Європейського опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин» [1-3].

Мета. Дослідження вікових і гендерних особливостей споживання підлітками слабоалкогольних напоїв (далі – САН), ідентифікація ризиків для здоров'я, що пов'язані з САН та визначення шляхів мінімізації їх негативного впливу на здоров'я особливо чутливих контингентів населення.

Матеріали і методи. Вивчені дані ВООЗ і проекту ESPAD, окремих національних досліджень з питань вживання алкоголю підлітками; проаналізовані результати довготривалого епідеміологічного дослідження «Сім'я та діти України», що є частиною загальноєвропейської довгострокової програми ВООЗ із вивчення батьківства та дитинства «ELSPAC». Проаналізовані дані анкетування: 1075 «Анкет матері підлітка 15-18 років»; 989 «Анкет підлітка 15-18 років» (вибірку склали 499 хлопців та 490 дівчат). Робота виконана в ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України» в період 2019-2020 рр. Використано соціологічний та статистичний методи дослідження.

Результати. Результати анкетування демонструють, що серед опитаних підлітків алкоголь хоча б раз у житті вживали 67,4 % (725) осіб, причому дівчат було більше (69,5 % – 370 осіб), ніж хлопців (65,4 % – 355 осіб), а наймолодший вік, коли вперше спожито САН серед підлітків хлопців – це вікова група у 9 років і молодші (рис. 1). Вперше відбулося споживання пива і САН серед хлопців підлітків переважно у віці 14-15 років: у віці 14 років вперше спожили пиво 19,0 % хлопців, алкогольний коктейль – 9,4 %; у віці 15 років вперше спожили пиво 16,0 %, алкогольний коктейль – 8,8 %.

Серед дівчат підлітків вперше відбулося споживання пива і слабоалкогольних напоїв також переважно у віці 14-15 років, але пріоритет дівчата надавали не пиву, а САН (рис. 2). Так, у віці 14 років 14,5 % дівчат вперше спробували пиво, 13,3 % – алкогольний коктейль; у віці 15 років пиво вперше спробували 16,9 %, алкогольний коктейль – 16,9 % (рис. 2). Таким чином, найчастіше вперше пиво опитані підлітки спробували у віці 14–15 років: у віці 14 років – 19,0 % (103) хлопців та 14,5 % (77) дівчат; у віці 15 років – 16,0 % (87) хлопців та 16,9 % (90) дівчат. Аналіз віку підлітків, у якому вперше відбулося залучення до вживання вина та міцних АН показав, що: серед хлопців підлітків вперше відбулося споживання вина і міцних АН у період 14-15 років (14,5 – 15,3 % відповідно); серед дівчат - також у віці 14-15 років, однак, показники в даній віковій групі у дівчат були значно вищими за показники у хлопців (16,4 – 22,4 %) відповідно (рис. 2). Таким чином, у вікових групах від 9-ти до 14-ти років пиво і САН є найбільш споживаними напоями, а з 15-ти років підлітки починають все більше споживати міцні алкогольні напої. Оцінка медико-біологічних ризиків, пов'язаних з вживанням САН, базується, вперш за все, на основі оцінки токсичного впливу етилового спирту.

Особливості ризиків для здоров'я АН в цілому, та САН зокрема, обумовлені дією етилового спирту, який поєднує в собі властивості хімічної речовини та харчового продукту: САН є багатокомпонентною сумішшю речовин, що підвищує ризик посилення їх токсичного впливу на здоров'я людини; САН застосовуються в ефективних дозах (викликають сп'яніння); при споживанні САН легко досягаються високі дози (внаслідок привабливого смаку та низької концентрації алкоголю) аж до розвитку гострого отруєння; надходження до організму САН значним чином залежить від характеру харчування (споживання має виражені індивідуальні риси стосовно дози та режиму); метаболізм багатокомпонентних САН, а особливо метаболічні зміни гомеостазу організму під їх впливом складні та важко простежується; для САН характерний високий ступінь залежності доза-ефект.

Проблема споживання алкоголю є особливо гострою серед молоді та підлітків. Дослідження показують, що розвиток алкогольної залежності багато в чому визначається віком, в якому починається споживання алкоголю. Так, споживання алкоголю у віці до 15 років призводить згодом до розвитку залежності майже у 40% випадків, при збільшенні вікової границі до 21 року цей показник знижується в 4 рази. Саме вплив на психоемоційний стан, низьке сприйняття ризику роблять САН популярними в емоційно вразливих вікових групах.

Важливими медико-біологічними наслідками споживання САН у підлітковому віці є:

1) більш швидке звикання до спиртних напоїв внаслідок фізіологічної і анатомічної незрілості організму, у підлітковому віці стабільний потяг до алкоголю формується у вісім разів швидше, ніж у

дорослої людини, призводячи до різкого розладу поведінки підлітків; індикатор однієї з початкових стадій алкоголізму – синдром похмілля, формується у підлітків через 1-3 роки систематичного пияцтва;

2) злоякісний перебіг алкогольної хвороби, зумовлений руйнівним впливом алкоголю на організм, що знаходиться в стадіях формування;

3) прийняття підлітком великих доз алкоголю, як реакція опозиції (порушення встановленої заборони для даної вікової категорії), емансипації, самоствердження;

4) швидкий розвиток запійного пияцтва з регулярним вживанням алкогольних напоїв у кількостях, що призводять до вираженого сп'яніння, що надає підліткові відчуття впевненості.

За даними національних досліджень, здійснених за останні 10 років, встановлено, що обсяги споживання САН підлітками коливаються від однієї пляшки (0,5 л) придбаної для себе, до 7-8 банок (по 0,33 л) при споживанні в компанії, що становить від 25 г до 160 г етилового спирту, що приблизно у 10-60 разів перевищує допустиму добову дозу, встановлену для людини. Також дослідження демонструють, що 2/3 підлітків в Україні вживають САН, що свідчить про низьку ефективність встановлених заходів заборонного характеру та суспільно злоякісну ефективність цінової та маркетингової політики виробників.

Висновки

Споживання алкоголю у вигляді САН серед дітей та підлітків України продовжує бути гострою соціальною проблемою, вирішення якої потребує системного підходу, що має передбачати формування та популяризацію вільних від алкоголю норм у молодіжному середовищі, а також орієнтація інструментами маркетингу на пріоритетне споживання безалкогольних напоїв.

Список літератури

1. WHO. Global Status Report on Alcohol and Health 2018. Geneva: Switzerland World Health Organization; 2018. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>.
2. WHO. Health evidence network synthesis report 68. What is the current alcohol labeling practice in the WHO European Region and what are barriers and facilitators to the development and implementation of alcohol labeling policy? World Health Organization; 2020. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332129>.
3. ESPAD. Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Electronic source. URL: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13398/2020.3878_EN_04.pdf.

ЗАБОРОНА АРОМАТИЗОВАНИХ СИГАРЕТ – ШЛЯХ ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я АКТИВНИХ І ПАСИВНИХ ЇХ СПОЖИВАЧІВ

Строй Анатолій Миколайович

*к.мед.н., провідний науковий співробітник, доктор філософії, академік УТА, ДП «Науковий токсикологічний центр імені академіка Л.І. Медведя МОЗ України»
sanbrovary@gmail.com*

Вступ. Як свідчить історія людства, ароматичні речовини використовуються упродовж тисячоліть. Стародавні єгиптяни виготовляли парфуми з натуральної сировини, їх виробництво було вдосконалено пізніше римлянами та персами. Їх застосування не обмежувалося лише косметичним призначенням. Релігійні обряди та лікувальні засоби не обходилися без використання запаших речовин. На сьогоднішній день ароматичні субстанції широко застосовуються не лише косметичною промисловістю, але й у виробництві засобів побутової хімії та фармацевтичних препаратів, значний обсяг їх використання досяг в харчовій промисловості.

Мета. Узагальнення сучасних підходів до зменшення ризиків для здоров'я ароматизованих сигарет.

Матеріали і методи. Дані джерел наукової інформації з теми дослідження.

Результати. Використання ароматизаторів в сигаретах стало причиною певної революції в обсягах їх споживання – різко збільшило привабливість даної продукції, особливо для жінок, підлітків і дітей. На жаль, ця тенденція зберігається до цього часу, у тому числі з появою окрім ароматизованих ментолом, шоколадом або корицею сигарет, значного асортименту приємних для споживача смаків диму, а також використання у виробництві фільтрів, які містять капсулу із сумішшю привабливих за запахом отриманих синтетичним способом хімічних речовин. Приймаючи участь у засіданнях Робочої Групи ВООЗ по контролю над тютюном з питань статей 9 та 10 Рамкової конвенції ВООЗ по боротьбі проти тютюну (РКБТ), ми завжди підтримували ініціативу цієї міжнародної організації щодо заборони використання певних інгредієнтів у тютюновому виробництві. Аргументами для таких обмежень, звичайно, є не лише